

Кримінальний процес, криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

ПРИНЦИПИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шульженко А.В., старший викладач
кафедри правосуддя юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Питання експертиз в кримінальному процесі з точки зору їх призначення, методології проведення, особливостей дослідження та тих науково-практичних висновків експертного характеру, які зазначаються експертами в резолютивній частині своїх висновків, завжди викликають дискусії, які як правило мають місце в судових процесах між стороною обвинувачення та захисту.

Проблема як правило ґрунтується на недотриманні експертами та керівниками експертних установ кримінально-процесуального законодавства та судово-експертних принципів, які неодмінно повинні характеризувати судово-експертну діяльність експертів з одного боку та впливати на сам процес проведення судових експертиз як криміналістичного так і медичного спрямування з іншого.

Судова експертиза, у відповідності до Закону України «Про судову експертизу», це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [1, 233].

Відповідно до ч. 1 ст. 101 Кримінально-процесуального кодексу України (далі КПК України) висновок експерта – це докладний опис проведених експертних досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані

відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [2, 55].

Разом з тим дане положення закону є доволі не точним, оскільки якщо його застосувати безпосередньо, то безумовно ми зіштовхнемося із порушенням принципу законності (ст.9 КПК України), бо для того щоб експерт виконав експертний висновок, потрібно, щоб останній мав право на це відповідно до ст. 10 ЗУ «Про судову експертизу», а крім цього він повинен мати на це доручення.

Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про судову експертизу» судово-експертна діяльність здійснюється на основі принципів «законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження».

Розуміння принципів дає змогу проаналізувати сутність явища, сфери діяльності, обґрунтувати її основні положення, що значно впливає на практичну сферу застосування теоретичних положень, аргументує їх, виступає як «припис до дії»[3, 8].

Так під незалежністю судового експерта законодавець розуміє «процесуальний порядок призначення судового експерта». Це означає, що експерт не може обирати собі ту чи іншу справу по якій він хотів би провести судово-криміналістичну експертизу, оскільки інший порядок призначення експертизи законом не передбачений. Такий підхід доволі чітко відокремлює з одного боку судову експертизу від висновку спеціаліста, коли відбувається безпосереднє звернення, підозрюваних чи потерпілих до експертних установ помимо суду. Такі випадки часто мають місце в судовій практиці, і пов'язані з тим, що заінтересованим особам необхідно знати думку спеціаліста з того чи іншого питання з тим, щоб переконати суд у необхідності проведення судово – медичної чи судово – криміналістичної експертизи, яка б вже мала статус доказу в тій чи іншій справі .

Суттєвим поняттям незалежності є компетентність як характеристика професійних якостей експерта: володіння спеціальними знаннями і навичками,

досвідом в експертній сфері, що забезпечує достовірність, обґрунтування висновку.

Крім того законодавець розкриваючи дію принципу незалежності судового експерта з точки зору його правового забезпечення накладає заборону на втручання будь-кого в проведення судової експертизи, що безумовно сприяє об'єктивності висновків судових експертиз. В цій частині держава безумовно повинна забезпечити судових експертів всіма необхідними реактивами, канцелярськими приналежностями, комп'ютерною технікою та необхідним приладдям для проведення тих чи інших досліджень.

Звісно принципи повноти експертного дослідження в першу чергу залежить від самого експерта. В цій частині мова не йде про самостійний збір доказів самим експертом, оскільки це заборонено законом. Натомість експерт ознайомившись з матеріалами справи, що стосується предмета судової експертизи має право подати клопотання суду про надання додаткових матеріалів для об'єктивності експертного висновку. При цьому експерт має право вказати на ті факти, які було виявлено ним при проведенні досліджень, які відносяться і мають значення для справи, і з приводу яких йому не були поставлені питання. Такий підхід сприяє оперативності, щодо постановлення судом додаткової ухвали з зазначенням відповідних питань, що сприяє більш швидкому розгляду справи по суті. В практичній площині експерти не завжди діють таким чином. І при їх допиті в судовому засіданні відповідно до ст. 356 КПК України при поставленні ряду питань, які мають відношення до суті справи, часто пояснюють, що вони б дали відповідь на такі питання, але їм ніхто таких питань не ставив. Безумовно, такий не завжди виважений підхід експертів до своєї роботи гальмує розгляд справи, потребує додаткових зусиль як учасників судового процесу так і самого експерта.

Повнота експертного дослідження, перш за все, це фіксування документально відповіді на всі поставлені у постанові про призначення експертизи питання. Такі відповіді повинні бути максимально розкритими і спиратись на експериментальну досліджувану основу явища. При цьому саме

експертне дослідження складається так, що при необхідності може бути перевірене на предмет достовірності і обґрунтованості викладеного експертом матеріалу. Така перевірка може здійснюватись слідчим, який призначає експертизу постановою і судом, як

Безумовно, судово-експертна діяльність ніяким чином не обмежується лише принципами закріпленими в законодавстві. Ми вважаємо, що така діяльність ґрунтується на принципах науковості та безпосередності.

Під принципом науковості необхідно розуміти аналіз причинно-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій, які досліджуються експертами, включення в експертну діяльність перевірених теоретичних і практичних знань, що є сучасними, прогресивними і відповідають рівню розвитку науки.

Принцип науковості реалізується в змісті методик проведення судових експертиз, кодифікації експертної діяльності, атестації і переатестації діючих експертів, підвищенні їх професійного рівня, в обміні досвідом діючих суб'єктів експертної діяльності, застосування передових технологій у дослідженні тих чи інших предметів, які визнані речовими доказами.

Даний принцип включає в себе і саму експертну діяльність експертів спрямовану на: підвищення свого професійного рівня; об'єктивного сприйняття наукових фактів, узагальнення власного експертного досвіду; ознайомлення з новими досягненнями науки і техніки, профілюючої галузі права; аналіз перспективи розвитку науки; коригування знань, здобутих за власною ініціативою, за допомогою методичної, наукової і правової нормативної літератури.

Один з принципів судово – експертної діяльності пов'язується із *безпосередністю*, і суть його полягає у тому, що експерт повинен скласти висновок відповідно до поставлених запитань на підставі особисто досліджених доказів. Обґрунтування свого рішення експерт буде на власному, особистому і безпосередньому сприйнятті об'єкта дослідження, яке полягає у огляді, описі, фотографуванні цього об'єкта, а також ознайомлення з наданими для проведення експертизи матеріалами кримінального провадження, якими може

бути протокол допиту та інших слідчих дій, фототаблиці, фотознімки, малюнки, електронні носії інформації та інші об'єкти. Таким чином зміст судово-експертного принципу безпосередності полягає в тому, що проведення судової експертизи самостійно і особисто є обов'язком експерта, без дотримання якого не можливо скласти об'єктивну картину досліджуваного явища і надати правдивий експертний висновок.

Використана література:

1. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994, № 4038-XII// Відомості Верховної Ради, 1994, № 28, 233 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України.- С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2012 – 292 с.
3. Науково-практичний коментар до Закону України «Про судову експертизу» за заг. ред. Гончаренка В.Г. 8-11 с.
4. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах. Постанова Верховного Суду від 30.05.1997, № 8.